

Révész Emese: Firkaforradalom. Válogatott írások a grafikáról

P. SZÚCS JULIANNA: FIRKAFORRADALOM VAGY SZABADSÁGHARC

Révész Emese szereti a grafikát. Szerencse, hogy szereti, mert kutatja, oktatja, köteteket szerkeszt idevágó publikációiból és részt vesz a témához kapcsolódó intézmények munkájában. Ha nem szeretné, az élete pokol lenne, mert eddigi kiemelkedő tevékenységének tanúsága szerint – leszámítva néhány klasszikus magyar festőről írott kis monográfiát – ébren töltött perceinek túlnyomó többségét valószínűleg e témára áldozta.

Ez a szeretet – már-már szerelem – azonban nem jelenti, hogy vak lenne vizsgálódásának tárgya, a hazai „papíralapú” munkák sorsalakulása iránt. Ezt olvastam bemutatandó könyvének 164. oldalán, a *Választások és vonzások* című írásában: „A művészi nyomat sérülékeny, különös gondoskodást igénylő teremtmény [...]. Kuriozitása részben sebezhetőségéből ered, hiszen ebből fakadóan ritkább szereplője a kiállítótermeknek.

Azt várhatnánk, hogy e különös vonásai idővel értékét is növelték, ám éppen ellenkezőleg, inkább furcsa és idegen színben tüntették fel. A grafika »más-sága« marginalizálta a műfajt, jó időre kirekesztve a kortárs »mainstream« sodrából, s eltávolítva a történeti kutatások és piaci mozgások centrumától.” Magyarán: Révész pontosan tudja, hogy a képzőművészet nagy csatái akkor sem e kis műfaj terepén dőlnek el, ha a „kicsi” olykor óriásplakát vagy 3D-s installáció alakot ölt, és akkor is perifériagyánús hírbe kerül, ha a mai kettyeréssel telített világban – a marxi jóslatot beváltva – kicsit mindenki művész lesz vagy lehet, hála a nagyfelbontást biztosító képernyők és a minden vágyat kiszolgáló nyomtatók általánosan elterjedt kínálatának. Tudja, de mégsem nyugszik bele. Mint az a páciens, aki felfogta, hogy kétszer kettő négy, de az eredményt azért mégis kevesli.

A kétszer kettő józansága, azaz a szorzat kőkemény összege ugyanis arról tudósít, hogy a grafika – ideértve az összes kézműves rajzot, nyomatot, akvarellt – mindenkor nélkülözötte és nélkülözi ma is a társadalmi reprezentáció hatékony formáit és a kincsképzés rentábilis módzatait. A grafika – maradjunk most már ennél a pontatlan szónál –, ha előbb nem is, de Giorgio Vasari óta biztosan a „nagy művészet” árnyékába kénytelen húzódnival. Ahogy *A lenyomat mint napló* című és Koós Gábor fiatal művészt elemző remek esszéjében írja Révész: Vasari óta „elágazott a valóságot képzé formáló imitáció és a mechanikusan másoló reprodukció fogalma”. Az előbbi teljesítmény – ezt már én mondom – a kiváltságosok, a műveltek, a gazdagok és a hatalmat gyakorlók jutalma, az utóbbi teljesítmény a plebszé, amelynek kevésbé telik úri huncutságokra, ellenben az általános képéhség okán végülis

kicsikarja magának az olcsóbb, könnyebben hozzáférhető és tömegtermelésben érdekelt ábrázolatokat. Mint amilyen a könyvillusztráció, a plakát, a karikatúra és megannyi – a könyvben nem is tárgyalt – alkalmazott grafikai módszer. Ha pedig nem „alkalmazott” műfajról, hanem úgynevezett „képgrafikáról”, azaz autonóm formációról van szó, annak is meg kell elégednie a szériálét kevésbé előkelő besorolásával.

A grafikai külön sors megértéséből legalább két dolog következik, és ez a Révész Emese válogatott cikkei, kisebb és hosszabb írásait összegyűjtő koherens tartalmú kötetből pontosan kiolvasható.

1. A magyar grafika csúcspontjai és a magyar „nagy” képzőművészet csúcspontjai nemhogy külön magasodnak, hanem radikális fáziseltolódásban vannak egymáshoz képest. Más a történelmük. Vegyünk három olyan esetet, amikor a grafika volt a győztes. Például: reformkori festészetünk szívünknek kedves ugyan, de kevésbé kedves annak az ítélő erőnek, amely kénytelen a hazai provincialitást a „magországi” hasonló eredményeivel összevetni. Ezzel szemben Barabás Miklós litográfiai, akvarelljei, rézkarcai európai mércével is figyelemre méltóak.

A húszas évek elejének modernitástól megfosztott műcsarnoki neobarokk piktúrája kevés öröme adott okot, mert Európától elszigetelt zárványként hatott. Ezzel szemben az úgynevezett rézkarcoló nemzedék, közülük pedig Szőnyi István vagy Aba-Novák Vilmos egykorú lapjainak említése nélkül az időszak bizonyítványa rosszabb lenne. A korai Kádár-kor agyonvegzált, szigorúan ellenőrzött és túlélésre berendezkedett hivatalos anyagának zöme művészettörténetünk fájdalmas periódusa, mert a szocreálból kivakaródzó szocmodern kompromisszumos megoldásai általában és többnyire könnyűnek találtattak. Ezzel szemben Kondor Béla – és Solymár István kifejezésével élve, az egész Kondor-raj – produkciója minőségileg is megemelte az akkori magyar képzőművészet összteljesítményét.

Az első példa grafikai „boom”-jának oka a gyenge hazai vásárlóerő elől a rentabilitás útját kifürkésző polgári-kisnemesi vállalkozó kedv volt. A második „boom”-ot a liberálisból antiliberásra váltó politika okozta, amely sorvasztotta ugyan a nagy művészetet, de egy csöpp levegőt azért engedélyezett a „veszélytelennek” tartott és papírban gondolkodó mérsékelt moderneknek. A harmadik „boom” is némiképp hasonló dramaturgiára épült: a nagy művészetre rátelepedő nagy politika elől szöktek ekkor a művészek. A grafika menekülő útnak bizonyult, ahol pártényrnyi papíron kivitelezett parlépényi ösvény maga volt a vágyva vágyott szabadság.

2. A grafikai külön sors másik tanulsága, hogy technikájában, állagában, mondhatni „közönségességében” esélyesebb a nagy tömegek megnyerésére, mint a hagyományos képzőművészet. Esélyesebb, de nem tekintélyesebb. Révész ugyan eltöpreng azon, idézem, hogy „a technikai képek korában felértékelődik az a képalkotás, amely mögött mesterségbeli tudás, kézműves megmunkálás, egyszóval tapasztalat, idő és energia van”. És hinnie is kell ebben, hiszen maga is tanár a Képzőművészeti Egyetemen és maga is felelős a munkakultúra minőségéért. Mindazonáltal nem csapja be magát, és végül is ezt a rezümét szűri le *Valami más* című írásában. „*Napjainkra a művészi grafika határai egyre elmosódottabbak, halványulnak a fotó vagy a digitális képalkotás felől nézve éppúgy, mint a társműfajok, a tervezőgrafika és a tipográfia felől tekintve [...]. Akárhogy is berzenkedik ellene, a művészi grafika éppúgy része a tömegkultúra képáradatának, mint a klasszikus hagyománynak: legalább annyira sokszorosított grafika, mint sokszorosított kép.*”

Ha pedig ez a tétel igaz – s igaznak látszik reprezentatív példatárának elemzéseit olvasva, a pályakezdő Födő Gábor abroszvászonra vitt banális figuráitól a nagy öreg Nádler István kalligráfiáig, iski Kocsis Tibor holdbéli tájaitól

a dűrieren akkurátus Kőnig Frigyes felboncolt váraiig, azaz a reprodukált kézi rajztól a műtárggyá váló elektronikus eszközökkel létrehozott gépi képig –, akkor mámorító a lehetőségek végtelen tárháza.

Talán emlékeznek Vánca István szakácskönyvének egyik híres tételére, amely a saláta fenomenonjáról szól. „*A »saláta« szó igazából semmit se jelent – írja a neves publicista. – A »saláta« szó e tekintetben a »műalkotás« szóval rokon. Az esztétika mai állása szerint műalkotás az, amit készítője annak tekint.*” Mutatis mutandis: a grafika is valami ilyesmivé válik a mi szerzőnk interpretációjában. Mindenből ki lehet hozni valami grafikait és annak ellenkezőjéből is. Ez a kötet egyik mondanivalója. De van egy másik is.

Révész Emese példás alázattal, sziszifuszi munkával, remek értekező stílusban végigkíséri a hazai műfaj történeti csúcspontjait és végigelemzi a magyar példázatok különféle karaktereit. Úgy mond szomorú igazságokat sok évtizedes kiállítási intézmények, biennálék, triennálék, országos mustrák haladoklásáról, hogy közben kerüli az éles bírálatokat, és úgy lelkesedik az oktató munka során szerzett pozitív benyomásokért, hogy sose kerítse azért hatalmába a hurraóptimizmus. Az alaposan megfigyelt tények rávezették, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű grafika a művészeti színtér neki szánt szereposztásába ne törődjön bele. Folytasson szabadságharcot, ha már történelmileg és technikailag is emancipálódott. De mielőtt ezt megtenné, csináljon *Firkaforradalmat*. Azért gondolom, hogy Révész esze ilyesmiken jár, mert ezt a címet adta könyvének.

Révész Emese: *Firkaforradalom. Válogatott írások a grafikáról. Új Művészet Alapítvány, 2019, 253 oldal, 3600 Ft*
